

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

Найменування центрального органу управління освітою, власника

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. директора

Алла АДАМЕНКО

« 02 » 09 2022р.

ЕКОНОМІКА І НОРМУВАННЯ ПРАЦІ

Назва навчальної дисципліни

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

підготовки фахового молодшого бакалавра

Назва освітньо-професійного ступеня

спеціальності 051 Економіка

Шифр і назва спеціальності

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Київським авіаційним фаховим коледжем

Повне найменування вищого навчального закладу

Розробник:

Підпис О. Діденко — викладач
вищої катедри

Схвалено на засіданні циклової комісії
професійної та практичної підготовки

Назва циклової комісії

Протокол № 1, від «02» 09 2022р.

Голова циклової комісії

Підпис О. Діденко
Прізвище та ініціали

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економіка і нормування праці» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності «Економіка».

Предметом вивчення навчальної дисципліни кількості та якості праці, необхідної для виробництва одиниці продукції, й питання управління витратами виробництва. Оскільки значною частиною цих витрат є витрати на працю (наймання робочої сили), то нині актуальним є питання оптимізації витрат праці на підприємствах. Для вирішення цих питань і вивчається дисципліна «Економіка і нормування праці».

Міждисциплінарні зв'язки: паралельно з дисципліною «Економіка і нормування праці» вивчаються дисципліни «Економіка підприємства», «Планування та організація діяльності підприємства».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Об'єкт, предмет, завдання і методологічні основи економіки праці.
2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства
3. Відносини зайнятості та безробіття
4. Внутрішній ринок праці організації
5. Регулювання організаційно-економічних відносин в організації
6. Сутність, значення і об'єкти нормування праці
7. Аналіз трудового процесу і витрат робочого часу
8. Нормативи і норми затрат праці
9. Методи нормування і способи встановлення норм праці
10. Продуктивність і ефективність праці
11. Аналіз і планування праці на підприємстві
12. Витрати на персонал і заробітна плата
13. Тарифне нормування заробітної плати
14. Планування соціального розвитку організації
15. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка і нормування праці» є надання знань студентам, можливість глибоко вивчити теоретико-методологічні та соціально-економічні питання трудових відносин у суспільстві, теорії та практики нормування праці як професійної діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіка і нормування праці» є навчання студентів основ економіки праці, формування у студентів практичних умінь та навичок щодо управління працею на макро- і мікрорівнях, сприяння дослідницькій діяльності, розвиток самостійності та відповідальності студентів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- ринок праці в економічній системі;
- населення і трудові ресурси суспільства;
- зайнятість населення і безробіття;
- сутність і практичне значення економіки праці;
- об'єкти нормування праці;
- класифікацію витрат робочого часу;
- методи вивчення затрат робочого часу;
- сутність, призначення та класифікацію нормативів праці.

вміти:

- визначати оптимальний об'єкт нормування праці;
- проводити аналіз витрат робочого часу методами фотографії робочого дня та хронометражу;
- визначати продуктивність праці, чисельність та заробітну плату працівників.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 162 годин за навчальним планом.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Об'єкт, предмет, завдання і методологічні основи економіки праці

Праця, як предмет наукового економічного дослідження.

Ринок праці як підсистема ринкової економіки, його взаємозалежність з ринками капіталів, товарів та послуг, житла, інформації, землі, цінних паперів, тощо.

Складові елементи механізму функціонування сучасного ринку праці: суб'єкти, об'єкти, інструменти та засоби впливу.

Ринок праці як підсистема ринкової економіки, його взаємозалежність з ринками капіталів, товарів та послуг, житла, інформації, землі, цінних паперів тощо. Поняття "ринок праці", "ринок робочої сили" та "ринок робочих місць". Сучасні умови виникнення та ефективного функціонування ринку праці. Елементи ринку праці: попит, пропонування, ціна робочої сили. Особливості товару "робоча сила".

Функції сучасного ринку праці: суспільного поділу праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча.

Сегментація ринку праці за різними ознаками.

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства

Населення як суб'єкт економічних та інших суспільних процесів і явищ. Відтворення населення, його природний і механічний рух.

Поняття працездатності, працездатного населення трудових ресурсів, економічно активного населення. Баланс трудових ресурсів України. Економічно активне і неактивне населення.

Демографічна та соціальна мобільність населення. Структура і розміщення населення України.

Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів. Роль і місце трудових ресурсів в економіці України. Соціально-економічний поділ трудових ресурсів. Стан і структура трудових ресурсів. Методи прогнозування, планування, розрахунку потреби в трудових ресурсах. Джерела поповнення трудових ресурсів. Баланс трудових ресурсів України. Схема балансу трудових ресурсів, її зміст, зведені та специфічні показники.

Тема 3. Відносини зайнятості та безробіття

Поняття, види та форми зайнятості населення. Концепція повної та глобальної, примусової та добровільної зайнятості. Принципи державної політики зайнятості.

Державне регулювання зайнятості населення. Основні напрямки державної політики в галузі зайнятості населення. Активні та пасивні методи й заходи регулювання зайнятості. Програми сприяння зайнятості. Система органів і служб зайнятості. Законодавство України про зайнятість, гнучкі форми зайнятості на підприємстві.

Поняття, види та форми зайнятості населення. Концепція повної та глобальної, примусової та добровільної зайнятості. Принципи державної політики зайнятості.

Державне регулювання зайнятості населення. Основні напрямки державної політики в галузі зайнятості населення. Активні та пасивні методи й заходи регулювання зайнятості. Програми сприяння зайнятості. Система органів і служб зайнятості. Законодавство України про зайнятість, гнучкі форми зайнятості на підприємстві.

Тема 4. Внутрішній ринок праці організації

Персонал підприємства як об'єкт управління, його структура. Суб'єкт управління персоналом. Планування і формування персоналу.

Персонал організації як об'єкт управління, його структура. Суб'єкти управління персоналом. Мета і завдання управління персоналом. Функції управління персоналом.

Кадрова політика організації. Планування і формування персоналу. Підбір та відбір персоналу. Рух персоналу в організації. Просування персоналу.

Професійна і соціальна адаптація кадрів. Підготовка і підвищення кваліфікації кадрів. Мотивація і стимулювання праці та їх значення в управлінні персоналом. Значення, завдання і методи оцінювання персоналу.

Ефективність управління персоналом, система економічних показників ефективності управління персоналом.

Тема 5. Регулювання організаційно-економічних відносин в організації

Законодавче регулювання робочого часу і часу відпочинку. Типові режими праці і відпочинку. Гнучкі режими роботи. Повний і неповний робочий день. Змінність роботи. Методика розробки графіків змінності.

Регулювання міри праці засобами нормування праці та планування виробничих завдань. Активні та пасивні заходи регулювання зайнятості.

Тема 6. Сутність, значення і об'єкти нормування праці

Суспільний характер виробництва і об'єктивна необхідність нормування праці. Ефективність виробництва і оптимізація витрат усіх видів ресурсів.

Міра праці та норма праці. Сутність і зміст процесу нормування затрат живої праці. Зміст терміну "нормування праці".

Основні принципи нормування праці, їх сутність і обумовленість економічними законами. Характеристика основних функцій організації і нормування праці. Завдання нормування праці.

Предмет і об'єкт нормування праці.

Тема 7. Аналіз трудового процесу і витрат робочого часу

Цілі і завдання вивчення використання робочого часу. Види класифікації затрат робочого часу: працівника, роботи устаткування, тривалості виробничого процесу. Загальна класифікація елементів затрат змінного робочого часу. Час продуктивної і непродуктивної роботи. Час підготовчо-завершальної роботи, час оперативної роботи, час обслуговування робочого місця. Час регламентованих та нерегламентованих перерв.

Структура нормованого та ненормованого робочого часу. Нормативний баланс змінного робочого часу.

Структура часу використання устаткування. Необхідний та змарнований час.

Структура загального часу тривалості виробничого процесу. Чинники, що впливають на тривалість виробничого процесу.

Тема 8. Нормативи і норми затрат праці

Призначення та класифікація нормативів праці. Види нормативних матеріалів праці. Зміст нормативів режимів роботи устаткування, їх використання в роботі, пов'язаній з нормуванням. Різновиди нормативів затрат часу. Нормативи оперативного, штучного та неповного штучного часу. Нормативи часу на відпочинок та особисті потреби.

Нормативи праці за сферою застосування: загальнопромислові, галузеві, місцеві.

Нормативи праці за ступенем укрупнення: укрупнені, диференційовані. Системи мікроелементних нормативів, особливості їх застосування.

Нормативи обслуговування, чисельності й підлеглості.

Відповідність нормативних матеріалів вимогам прогресивності, комплексності, обґрунтованості, рівня точності й можливості їх використання за різних організаційно-технічних умов.

Тема 9. Методи нормування і способи встановлення норм праці

Необхідність комплексного обґрунтування норм праці.

Класифікація методів нормування праці щодо обґрунтування норм. Аналітичні методи нормування праці: аналітично-дослідний і аналітично-розрахунковий методи, їх сутність, переваги і недоліки. Укрупнені методи, їх різновиди. Сумарний метод нормування: сутність та різновиди.

Порядок встановлення нормативних завдань для основних робітників.

Методи нормування наймасовіших трудових процесів. Встановлення норм часу при виконанні верстатних робіт. Методика розрахунку основного часу на механічних процесах.

Сутність та види допоміжних робіт. Застосування праці допоміжних робітників.

Показники нормування праці технічних службовців, фахівців і професіоналів, їх сутність та недоліки.

Тема 10. Продуктивність і ефективність праці

Поняття продуктивності й продуктивності праці, їх взаємозв'язок. Методи вимірювання продуктивності праці, що використовуються на підприємствах.

Класифікація резервів зростання продуктивності праці.

Резерви зниження трудомісткості продукції.

Показники вимірювання продуктивності праці на макрорівні.

Вартісний метод вимірювання продуктивності праці, його різновиди, переваги і недоліки.

Використання валової, товарної, реалізованої продукції для вимірювання продуктивності праці.

Використання ЧП, НЧП, НВО, додаткової вартості при вимірюванні продуктивності. Натуральний і умовно-натуральний методи вимірювання продуктивності праці, їхні переваги і недоліки. Трудовий метод вимірювання продуктивності і сфера його використання.

Класифікація факторів продуктивності та продуктивності праці.

Природні й суспільні умови підвищення продуктивності праці.

Макроекономічні фактори підвищення продуктивності праці. Резерви зростання продуктивності праці. Взаємозв'язок факторів і резервів продуктивності праці.

Класифікація резервів зростання продуктивності праці.

Резерви зниження трудомісткості продукції, їх склад. Резерви ефективнішого використання робочого часу. Методи виявлення і практичної реалізації резервів. Роль нормування праці у виявленні і використанні внутрішньовиробничих резервів зниження трудомісткості і кращого використання робочого часу.

Тема 11. Аналіз і планування праці на підприємстві

Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів.

Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці і витрат на робочу силу.

План організаційно-технічних заходів – основа розрахунку планової трудомісткості.

Методи розрахунку чисельності працівників.

Організація служб нормування праці. Організаційні форми управління процесами нормування праці: централізована, децентралізована і змішана.

Організація обліку виконання норм праці. Показники виконання норм і методи їх розрахунку. Оцінка виконання норм за фактично відпрацьованим і календарним часом.

Об'єктивна необхідність перегляду діючих норм праці. Перевірка, атестація, перегляд і зміна діючих норм затрат праці – мета, завдання і організація роботи. Порядок і організація впровадження прогресивних норм праці.

Аналіз стану та рівня нормування праці. Аналіз якості чинних норм витрат праці.

Трудомісткість продукції та її організаційно-економічне значення. Облік і аналіз трудомісткості. Організація планомірного зниження трудомісткості продукції. Методи заохочення працівників щодо зменшення трудомісткості та роботи за прогресивними нормами.

Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів.

Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці і витрат на робочу силу.

Планування трудомісткості за окремими її видами і в цілому. План організаційно-технічних заходів – основа розрахунку планової трудомісткості.

Методи розрахунку чисельності робітників (на основі трудомісткості виробничої програми, за робочими місцями, нормами обслуговування, нормативами чисельності).

Планування та аналіз заробітної плати.

Тема 12. Витрати на персонал і заробітна плата

Вартість робочої сили та її формування. Ціна робочої сили, чинники які впливають на величину вартості робочої сили. Структура вартості робочої сили.

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата, реальні доходи. Функції заробітної плати і принципи її організації. Джерела формування заробітної плати.

Формування доходів споживання і нагромадження. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками. Елементи організації заробітної плати. Форми і системи оплати праці.

Тема 13. Тарифне нормування заробітної плати

Тарифна система, її призначення. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників і його застосування.

Тарифні сітки, їх роль в організації заробітної плати. Тарифні ставки робітників.

Суть тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Переговори сторін як головний метод тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Регулювання заробітної плати на державному (національному) рівні.

Соціально-економічна необхідність тарифно-договірного регулювання заробітної плати на рівні підприємств. Тарифно-договірне регулювання заробітної плати як складова частина колективного договору. Мінімальна заробітна плата. Зміст тарифної угоди з регулювання заробітної плати на рівні підприємств.

Тема 14. Планування соціального розвитку організації

Поняття "Соціальна політика".

Напрямки розвитку соціальної політики в Україні: створення умов для підприємницької діяльності та високопродуктивної праці; розвиток освіти, культури та мистецтва; участь держави у вирішенні житлової проблеми; розвиток охорони здоров'я і фізичної культури, захист прав людини, соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Об'єкти та суб'єкти соціальної політики.

Тема 15. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці

Процес праці, як сукупність рухів працівника на робочому місці, спрямованих на виконання певного завдання.

Наукова організація праці в контрольно-аудиторському процесі.

Основні завдання НОП у контрольно-аудиторському процесі.

Об'єкти наукової організації праці у контрольно-аудиторському процесі. Організація трудових процесів, як сукупність заходів, які забезпечують виконання комплексного комісійного аудиту, контрольних перевірок податкових органів та інших контрольних процедур у заплановані строки і періоди.

Організація робочих місць.

Нормування і матеріальне стимулювання праці контрольно-аудиторських працівників.

3. Рекомендована література:

1. Абрамов В.Н., Данюк В.М. Нормування праці. — Київ, 1995.
2. Багрова І.В. Нормування праці: Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2003.
3. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки праці: Навчальний посібник. — Київ: Знання-Прес, 2001.
4. Бойчик І.М., Харків П.С. "Економіка підприємств", Львів — 1999 р.
5. Данюк В.М., Колот А.М. Управління трудовими ресурсами. — Київ, 1995.
6. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посібник. — Київ: КНЕУ, 2003.
7. Калина А.В. Организация и оплата труда в условиях рынка. — Киев: МАУП, 1997.
8. Колосницына М.Г. Экономика труда. — Москва: Магистр, 1998.

9. Махсма М.Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. — Київ: Вид-во Європейського ун-ту, 2002.
10. Мочерний С.В. Основи економічної теорії. — Київ: Академія, 1999.
11. Пашуто В.П. Организация и нормирование труда на предприятии: Учебное пособие. — Минск: Новое знание, 2002.
12. Петюх В.М. "Ринок праці та зайнятість", Київ — 1997 р.
13. Погорелов Н.И. Нормирование труда в промышленности. — Харьков, 1991.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання комплексний державний екзамен.